

**Список використаних джерел:**

1. Данилевич Ю. О. Комунікативні навички та комунікативна компетентність, їх роль у здобутті освіти і формування комунікативних навичок упродовж професійної діяльності. *Медсестринство*. 2023. № 2. С. 56–65.
2. Котловий С. А. Конфлікт як невід’ємний об’єкт соціалізації учнів. *Теоретико-методологічні проблеми виховання дітей та учнівської молоді*: Зб. наук. праць. Вип. 15. книга 2. Кам’янець-Подільський: Видавець ПП Зволейко Д. Г., 2011. С. 262–269.
3. Левченко Н., Коляда Н. Конфлікти в управлінні соціальної роботи: теоретичний аспект. *Ввічливість. Humanitas*. 2024. Вип. 4. С. 41–46.
4. Stoevesand S., Roeh, D. (Hrsg). Konflikte – theoretische und praktische Herausforderungen fuer die Soziale Arbeit. Verlag Barbara Budrich, Opladen-Berlin-Toronto, 2015. 302 p.

**СЕКЦІЯ 3. Соціальна педагогіка:  
пріоритетні напрями та стратегії розвитку.****Лілія Балабан,***здобувач першого рівня вищої освіти,  
спеціальність 231 Соціальна робота,  
Тернопільський національний педагогічний  
університет імені Володимира Гнатюка**Науковий керівник: Галина Олійник,  
кандидат педагогічних наук, доцент,  
доцент кафедри соціальної роботи та  
соціальної педагогіки,  
Тернопільський національний педагогічний  
університет імені Володимира Гнатюка***БУЛІНГ У НАВЧАЛЬНОМУ СЕРЕДОВИЩІ  
ЯК СОЦІАЛЬНА ПРОБЛЕМА**

**Постановка проблеми.** Проблема булінгу у навчальному середовищі сьогодні є однією з найбільш гострих соціальних тем, оскільки вона безпосередньо впливає на розвиток особистості дитини, її самооцінку, міжособистісні стосунки та подальшу соціалізацію. Навчальний заклад – це не лише місце здобуття знань, а й простір, де дитина вчиться спілкуватися, будувати дружбу, довіряти, співпрацювати. Саме тому будь-які прояви приниження, агресії чи ізоляції у шкільному середовищі мають глибокі психологічні та соціальні наслідки.

Булінг визначається як систематичне, навмисне приниження або насильство, спрямоване на учня (або групу учнів) з боку однолітків. Його головна особливість – повторюваність дій та нерівність сил між кривдником і жертвою. Така поведінка може бути не лише фізичною (побиття, штовхання), але й психологічною (приниження, образи, поширення чуток), економічною (крадіжки, псування майна) чи навіть

інформаційною, коли дитину переслідують у соціальних мережах – так званий кібербулінг. Актуальність теми зумовлена кількома причинами.

По-перше, за останні роки в Україні спостерігається зростання кількості випадків булінгу серед дітей і підлітків. За результатами різних опитувань, значна частина учнів стикалися з агресією в школі, а дехто регулярно її зазнає. Це вказує на те, що булінг — не поодиноке явище, а соціальна тенденція.

По-друге, наслідки булінгу можуть бути надзвичайно серйозними. У жертв спостерігаються тривожність, депресія, зниження успішності, проблеми з адаптацією, відчуження від колективу. Такі діти часто переносять страх і недовіру до людей у доросле життя.

По-третє, булінг негативно впливає на загальний морально-психологічний клімат у навчальному закладі, адже створює атмосферу напруження, недовіри, страху. У такому середовищі втрачається мотивація до навчання, знижується відчуття безпеки.

Особливої уваги заслуговує кібербулінг — сучасна форма цькування, яка активно поширюється через соціальні мережі, чати, онлайн-ігри. Ця форма є небезпечнішою, оскільки агресор може залишатися невидимим, а публікація образливих матеріалів в інтернеті має довготривалі наслідки для постраждалого. Серед причин поширення булінгу дослідники називають такі чинники, як дефіцит моральних цінностей, низький рівень емоційної культури, неблагополучна атмосфера в сім'ї, відсутність чіткої системи реагування у школах. Часто педагоги не мають достатніх знань і навичок, щоб своєчасно помітити та зупинити насильство, а діти не довіряють дорослим і залишаються зі своєю проблемою наодинці.

**Виклад основного матеріалу дослідження.** Булінг у навчальному середовищі — це не просто конфлікт між учнями, а тривале й систематичне приниження, яке руйнує психологічне благополуччя дитини та атмосферу в колективі. Проблема полягає в тому, що більшість таких ситуацій залишаються непоміченими або замовчуються, адже школярі часто бояться говорити про свої переживання. Згідно з матеріалами Центру безпеки підлітків (2023), найпоширенішими формами булінгу є образи, насмішки, пошкодження особистих речей, ізоляція від групи, а також кібербулінг — переслідування через соціальні мережі чи месенджери [1]. У таких випадках агресор має змогу впливати на жертву навіть за межами школи, що значно посилює негативні наслідки.

Основні причини виникнення булінгу можна розділити на кілька груп:

Психологічні: бажання самоствердитися за рахунок слабшого, низька самооцінка, невміння висловлювати емоції конструктивно;

Соціальні: несприятлива атмосфера в колективі, байдужість однолітків, відсутність підтримки з боку дорослих;

Сімейні: агресія, конфлікти, або, навпаки, надмірна опіка в сім'ї.

У своїй роботі Туранська А. А. наголошує, що вирішення проблеми булінгу можливе лише через комплексний підхід, який об'єднує педагогів, психологів, соціальних працівників та батьків. Соціальний працівник у цьому процесі має діяти як посередник і координатор взаємодії всіх учасників освітнього середовища [2].

Його діяльність передбачає кілька напрямів:

Діагностика проблеми – спостереження за поведінкою учнів, проведення опитувань і анкетування, виявлення потенційних жертв і агресорів. Профілактика – організація тренінгів, інтерактивних занять, тематичних зустрічей, які формують культуру поваги та взаєморозуміння.

Робота з учасниками булінгу – індивідуальні консультації з дітьми, які зазнали насильства, та корекційна робота з тими, хто проявляє агресію.

Співпраця з батьками – допомога у розумінні причин агресивної поведінки, проведення бесід і тренінгів для родин.

Плахтій І. підкреслює, що профілактика булінгу повинна бути не епізодичною, а системною. Одноразові заходи не змінюють ситуацію – лише постійна робота, спрямована на формування здорового мікроклімату в колективі, дає позитивні результати [2].

Хорошою практикою в українських школах стає створення шкільних служб порозуміння. Їх мета – допомагати дітям мирно вирішувати конфлікти, розвивати вміння слухати одне одного, висловлювати власну думку без агресії. Саме через подібні ініціативи школярі навчаються відповідальності за свої дії та вчать підтримувати однокласників, а не принижувати. Окрім цього, важливим напрямом діяльності є інформаційно-просвітницька робота. Соціальний працівник може проводити уроки доброти, акції проти насильства, тематичні тижні, під час яких учні обговорюють, як поводитися у складних ситуаціях. Такі ініціативи допомагають дітям зрозуміти, що звертатися по допомогу – це не соромно, а необхідно. Отже, робота соціального працівника у запобіганні булінгу охоплює не лише допомогу постраждалим, а й формування безпечного простору, де кожен учень почувається захищеним і важливим. Саме така комплексна діяльність сприяє зменшенню рівня агресії у школах та підвищенню психологічного комфорту дітей

**Висновки.** Булінг – це не лише проблема конкретної школи, а соціальне явище, що відображає загальний стан міжособистісних відносин у суспільстві. Для ефективної протидії цькуванню потрібен системний підхід, який включає профілактику, виховання емпатії, підтримку жертв та роботу з агресорами. Роль соціального працівника у цьому процесі є ключовою: він може об'єднати зусилля педагогів, психологів, батьків і самих дітей задля створення безпечного навчального простору. Подолати булінг можливо лише тоді, коли школа стане місцем довіри, взаємоповаги та підтримки.

**Список використаних джерел:**

1. Плахтій І. Булінг у шкільному середовищі: соціально-психологічний аналіз. Український альманах соціальних досліджень. 2023. URL: <https://ukralmanac.univ.kiev.ua/index.php/ua/article/view/350>

2. Туранська А. А. Профілактика булінгу серед учнівської молоді як напрям діяльності соціального працівника: магістерська робота. Львів : ЛДУВС, 2023. URL: <https://dspace.lvduvs.edu.ua/bitstream/1234567890/6723/...>

3. Центр безпеки підлітків. Булінг: покажчик матеріалів / уклад. О. Мельник. Київ, 2023. URL: <https://cbspodil.org.ua/wp-content/uploads/2023/01/Buling-pokazhchyk.pdf>

**Олександр Безруков,**

*здобувач третього (освітньо-наукового) рівня вищої освіти,  
спеціальність А5 Професійна освіта,  
Тернопільський національний педагогічний  
університет імені Володимира Гнатюка*

Науковий керівник: **Світлана Калаур,**  
*доктор педагогічних наук, професор,  
професор кафедри соціальної роботи  
та соціальної педагогіки,*

*Тернопільський національний педагогічний  
університет імені Володимира Гнатюка*

## **ВІДПОВІДАЛЬНІСТЬ ЯК НЕОБХІДНА**

### **ОСОБИСТІСНА ЯКІСТЬ СУЧАСНОГО УКРАЇНСЬКОГО ФАХІВЦЯ**

**Постановка проблеми у загальному вигляді.** Відповідальність як складний морально-етичний та психічний феномен має доволі багатогранний і суперечливий характер. Відіграючи ключову роль у забезпеченні гармонійного функціонування суспільства та реалізації людиною свого потенціалу, вона одночасно проявляється як на рівні особистості, так і у суспільному житті. В основі відповідальності завжди лежить свідомий вибір індивідом певної поведінки, що визначається миттєвими рішеннями та можливостями розвитку власних особистісних рис, якостей та здібностей.

Сучасний український фахівець стикається з численними викликами професійного та соціального характеру, де відповідальність стає не лише особистісною якістю, а й необхідною умовою ефективної його фахової діяльності. В українському суспільстві, що бореться із російською агресією, від майбутнього професіонала очікується здатність приймати рішення, усвідомлювати наслідки цих рішень та одночасно підтримувати високі стандарти етики й моральної свідомості.

Однією з проблем є те, що поняття відповідальності часто залишається абстрактним і недостатньо усвідомленим серед здобувачів освіти перших-других років навчання. Досить часто прийняття рішень відбувається під тиском зовнішніх обставин, без глибокого осмислення власної ролі у наслідках цих рішень для колективу та